

SEMMANARI CONSTITUCIONAL,

POLITIC Y MERCANTIL

DE MALLORCA.

del Disátte 6 de Jenér de 1821.

CONSTITUCIÓN ESPAÑOLA.

Art. 7. — *Tot Espanòl està obligad á ser faèl á la Consti-
tució, oheir las Lleys, y respettar las Autoridades estabblidas.*

Aquest article's tot conforme las maccimas de la nòstra Religió, puis manda còm ella l'obediència á la Lley, y el respette á los qui comandan. La nòstra conveniència mos crida á l'observancia d'aquest article, perque sensa Lley y sensa respette á nígú, ¿que sería de nozaltres? tot confusió, tot dezorde, y desgracias tot.

No pòd venir un cas que mos sia permès l'infracció d'aquest article, puis constituíds los hòmens bax d'un govèrn admés y pozad per ells ab tota llibertad; govèrn en que se tròben los remeis necesaris per evitar los mals qui pugan emmalaltir á la Sociedad, ja no tenen mes lloc qu'á l'obediència y subordinació.

Puis d'aquest módo (dirá un) á nígú será lícit espresar el seu parer, sempre deurá oheir per absurdos que se mandan, y la Lley per dolenta que sia ja-may podrá mudarsé. Si los qui comandan no fan lo que deven ey ha ahont acudir; si la Lley no's conforme, se pòd fer present, y las Cortis lo prendán en consideració. Sempre's lícit ezzaminar, provar, representar, y demanar ab motius, ab meditació, y ab prudència; però jamay violentar, atropellar, ni tumultuar.

La fòrsa deu cifrarse 'l dia de vuy en las plomas de los hòmens il-lustrads, y no'n los brazos de la multitud. Los sàbres d'el Africa atropèllen y tomen el cap á un despote; però'n los paisos de la llibertad no s'ataca á las personas, sino á las instituciones, no'n h'armas y críds, sino ab raons y pròvas.

Aquí se veu un de los motius de seguretat per los Reis; qui prové unicament d'el sistema Constitucional, d'aquest sistema qui actualment fòrma 'l esperit public d'Euròpa; puis per totas

pàrts se vòlen lleis fündamentals, per tòtas pàrts se deziija l' govèrn: representatiu, y pus may abandonar á la voluntad, al capríxo, á l' innoçencia d' un Ministre, l' hazienda, la llibertad, la seguretat, el honor y la vida de millons d' hòmens, cuyas desgracias s' atribuían á los Reis, y comprometían la sua ezzistència Reis, veis aquí la conveniència d' aquexas institucions, qui tal vegada han pàrescud contrarias á la vòstra seguretat! Pòbbles, veis aquí la necesidad d' aquexas institucions sensa las quals sempre correrá perill el vòstro ben estar! En los països libres, la sòrt de los pòbbles no dependex d' el qui manda, sino de las lleis: ells pòden demanar ab circunspecció qu' aquestas se mudan: ells pòden recorre cuantre los qui govèrnan; però ni aquests, ni aquells, jamay pòden olvidar la fidelidad á la Constitució, ni jamay rompre l' obediència á las Lleis.

El Cabrer de Lõfre, el Pastor de Solleiric, y el Doctó Pere d' Alaró.

Cabrer.

Jò no 'ntenc aquests enbuis. Mon-avi qui ha vists devés cent Nodals diu que jamay haviam hagud de pagar tant pòc; però que jamay havia sentids tants de jamecs per pagar. Cada sòu còsta cincuenta cridas. Si los Ayuntaments donen l' incumbència de cobrar á alguna persona diven qu' hey pòrd l' aze y las magranas, y debadas maleveja que tot es fer rexxas dins l' aygua y predicar á sòrts dins un dezèrt. Si los Ayuntaments lo vòlen cobrar se cansan de rosagar los calsons per demunt la Sàla, y en llòc d' anar los deudors á pagar, com que se rigan d' el puesto y d' el paper. Si jò comandás los pozería las peras á cuarto, y feria pasar á los mal pagadors per dins un cos de guya.

Pastor.

Saps que ferías de còzas; jò 't voldría veure demunt l' Ayuntamiento per veurer un escarabat entre bòrras. Decòp estirías mes endideldad que jò un dia qui volía fer buñòls y còm men vax teme vax tenir pasta per los colzos y tot. Los Ayuntaments fan tot lo que pòden, y si m' apúras mes que no pòden, y no 'bstante la cobranza va moltisim atrasada; d' ahont prové, no's per el teu cap, ni per el meu. Lo cèrt es que may haviam pagad tant pòc; però també lo es que quant las Corts concedíren gracia d' una tercera part en pagar dins tants de dias, no totòim alcanzá aquesta gracia. ¿Y pensarás tu que no la volguesen?

Doctó Pere.

Encare qu' el escoltar sia de balitres, el Cabrer de Lõfre y el

Pastor de Solleric tot lo dissimulen al Doctó Pere d' Alaró. No vos canséu puis el cap sobre aquesta disputa que teniu ; y qu' he sentid de derrera aquella berbecana : des' eré el nuu de la vòstra dificultat , y per donarvos gust prendé asiento , aprofitantmos tots de las delicias d' un dia tan hermós còm fa vuy , qui al contemparló en vé á la memòria lo que digué un poéta amic meu , encare que per altre intent.

Aquí veus un dia hermós,
amable , deliciós
còm sòl esé' quell instant
que los ulls mos va trencant
un dols y placenter sò.

Aquí veus un dia bô
en qu' el vent còm á pasmad
admira la claredad
y d' el sòl la resplandor,
ni fa fret , ni fa calor,
ni d' un ábre's môu la fulla,
ni se sent mes que la bulla
d' els ausells ferids d' amor.

Aquí veus el dols rumor
d' aquesta ay gua cristalina
qui per entre 'r bas camina

qui per entre flòrs travessa
y qui va sens darse présa,
prendada de tal encant,
fent mil vòltas devellant.
Aquí veus còm la roada
á gótas mil escampada
d' el camp sobre la verdór
assemble 'n el resplandór
y al môdo de brillar
que sòlen acostumar
las estrellas en la nit.
Lo veus si ; però 'l meu pit
solament en amargúra
vòls tenir , quant la dulsura,
el consòl y l' alegría
per totas parts dona 'l día.

Cabrer.

Perdonau , Doctó Pere , duas peraulas , y llevô ja perlarém del asunto comensad : vos diréu que jô surt á un altre llòc ; però tant m' agrada lo qu' acabau de dir , que si hagués sabud parlar d' aquesta manera un sujètte que jô conec no li heuria escapad una 'l-lôta que jô sé ; però amigo moltras còzas se pèrdan per no saberlas demanar. Are diven que 's caze ; y ell l' estimava mes que la sua vida , y no l' hey sabía dir. En vourerla perdía 'l mon de vista ; sentía un no sé qué dins el pit , una fòrsa oculta qui 'l tirava devés ella ; però vatunetaquí quinze preniune catorze. No li sabía fer uyet , ni trepijarli el peu , ni pegarli una pasigadeta de mônja , ni una coscorredeta còm qui heu rôp.... Y are li diu traidora , polisona , vil , embustera , y qué sé jô.... á ella li agradava la sua lealtad ; però no 'l trobava trepasér. Y no obstante are se caze 'n bun hòxxôt perque té móltras cabras y perque dú unas entipáras de sumac , y una pallisa negra fins en tèrra.... ellas no s' anemorán sino d' el interés ó de la llengua , ó devegadas per caprixxo ; puis unas varcas mes ó menos estretas son capasas á ferlas mudar de pensament.

Vozàltres en feréu parlar de qualsevól còza, però pasém de correguda sobre aquest particular, y despues anirém á lo mes interessant. Cabrer, no sias tan sanguinari cuantre las pòbras al-lòtas, puis res se pòu dir d'ellas que no se puga assegurar de los homens; mfra las còzas sens' interés ni pasió, y dividirás per l'estret un cabei al ayre, y sempre conexerás que de tot ey ha en la vida de Deu.

Repára que molts vegadas se ven per amor fi, vertader y generós, lo qui sòls es una pasió baixa, vil y indinne. Sílvia, per exemple, agrada á Filéno, y á pesar qu'es un nonigú, hòme sens educació; de malas intencions, y d'un còr pervers, s'es anemorad de las bõnas cualidades qui adornan á Sílvia. Procura la sua compañoia, desija la sua conversació, y no cern en son sadás en no tenirla á la vista. Tu dirás que l'estima quant el veus tant destexid per obsequiarla; però jfra fuya y reparel quant se considéra agraviad, potadas en tèrra, uyadas de vers qui la travesan, malas paraulas, y ganetas d'arrambarli los nuus de los dits. Digués, ¿es bõna 'stimació convertir en calunnias los elògis qu'antes li tributava? Ahont surt á llòc voler conquistar un còr á fòrsa d'injurias?

Si Filéno mfra á Sílvia es porque lisonjea al seu gust posar los uis demunt ella. Si li gusta la sua compañoia, á si pròpi sòls aten quant la cerca y la procura. Ell no 'stima á Sílvia, sino que s'estima á si mateix. Estima com los irracionals y té los matexos ímpetus y pasadas, y sempre com ells está prònte á sacrificarlo tot en el seu apetit dezordenad, encare que sia l'honor y la virtud de la matexa Sílvia que demòstra 'stimar tant. En fin, Cabrer, si las cualidades personals interesan al nòstro còr, el vici deu dezen-ganarnos: porque no se deu estimar á persona alguna que no 'stiga dotada de virtud; y el amor es vici, si no 's pur, honest y de-zinteresad, y si no procura l'alegría, l'honra y el ben estar d'el ojjette á que se dirigex.

Si Filéno mira á Sílvia, si la seguex, si la cerca, no 's per admirar las suas cualidades morals, y per imitarlas, no per darli gust, puis no 'y ha sentiment que no li don: y si se desvel-la, si no dòrm, no 's per ella, sino per satisfer las suas ansias encare que sia á còsta de la perdició de Sílvia. No porque li córre derrera s'ha de dir que l'estima, puis el llop corre derrera la mansa ovelleta, y hey'es per menjariese.

Pastor.

Doctó Pere, dexau enar exó, y antes que no se enhirimboli la calma d'aquest dia, esplicau mos la cauza de que pagant are mes pòc que may, may los Ajuntaments se sian vists en tants de torrons.

per arribar á los doblérs. A res lo atribuesc jo sino á que no 'y ha cap creu.

Doctó Pere.

Tens raó: per mil motius qui seria dolorós el referirlos es sortida la nôstra moneda, y per mil motius de que no 's pòt fer memoria sensa tristó no havém pogud dur un oxxavo de los altres Països. Ahont son los duros de columna qui circulavan per Mallôrca?

Los Grecs los mos guardan á no tornar. Dirán que necesitavam de blat, y qu' ells mos nê duyan. Es axí; però si 'l Govèrn d' autesmano hagués fomentad l' agricultura y l' industria no los heuriem haguds de menester, y aduc un aña mal el comèrs heuria recabalad las nôstras pèrduas. El comèrs s' encarrega de tornar los doblérs qu' altri sen du, y de donar sortida á los sobrants de l' agricultura y de l' industria porque tengan valor los seus productes. Sensa agricultura, y sensa industria no 'y ha comèrs, sensa comèrs no 'y ha circulació de diners, y la falta de circulació disminueix l' ingrés en los eraris publiccs, y vataquí la cànza de tants de jemics y queixas de part de los contribuents, y de tanta d' apuros y afans de part de los cobradores per cubrir los gastos.

Peró exòncare's una consequència de los dias d' amargura qu' havém tengud fins aquí, d' aquí 'nvant serán dias de císura y de salud, puis lo es el Govèrn qu' havém establí. De la forma de govèrn dependex en gran part la cantidad de los gastos y de la riqueza. En un Govèrn despòtic s' igualan las rendas ab los gastos, y no se gasta sino 'n còzas de primera necesidad despòtica. En un Govèrn Constitucional s' igualan los gastos ab las rendas, y si las necesidades son majors també lo es la riqueza. En un Govèrn com antes era 'l nôstro, jamay los gastos van proporcionads ab las rendas, jamay se sap lo que se té ni lo que s' ha de gastar; el Govèrn sempre camina á las urtas, y nigu fia d' ell, y pèrd el crèdit. Per el bôn orde de l' hazienda publica es necessari el sàbre ó la Constitució. El despotisme no necessita fer gastos grans de justicia, manda pagar y es obeid; dispon d' el caudal de qui vól, y en badar bárras el còil heu pága. El Govèrn Constitucional calcúla, y minora los gastos, evita tots los superfluos, y no olvida tots los precizos per el be y glória de la Nació: los arregla á las rendas y á los posibbles de los contribuents; pága religiozament los deutes que contrèu, y conserva aquella honradés qui tant en los particulars com en las Naciones es el fonament de la confiança y d' el crèdit.

¡Ah! y si las Naciones d' Eurôpa bedasen los uis y mirasen per si matexas; si no aumentasen la sua escasés y los seus apuros en d' aqueixa càrrega prezadisima d' uns ezzerçits tant numerosos qui

las abruman; de quant's'ajanjererán! Cent mil soldades costan cada añi sine cents millons de reals. Los Estads-unids d'América se govèrnan sensa ezzercit permanent, y viven en pau, y el producte de las suas aduanas los basta per cubrir tots los seus gastos.

Nozaltres encare que's compongués tot en esta part encare tendríam molt que fer. Nozaltres estám en el número de los Pòbles qui jemegan bax d'el jou cruèl de l'escasés, perque també mos han arribad los trists efèctes qu'han produid tantas guèrras, trastorns, y váyvens.... Visquéu però'n l'esperansa de que's millorarà la nòstra sòrta! Salve, tèrra afavorida d'el Cèl y perseguida de los homens! Salve, Patria adorada, qui concedeis á los teus fills la raó mes clara, y las dispozicions mes grans per adquirir las virtuds socials! Jò't don mil en-horas bõnas perque consider que pus may dixerás el camí de la felicidad per ahont tant majestuosa t'vex caminar!.... Pus may; perque, ¿que no has fet tu per sortir d'el opròbi y de la ruína? No's necessari repetir sucesos tant recents, qui stampads encare stán en la memòria de tots. El nòm de los valerosos qui ab perill y generosa intrepidés alsaren el crid majestuós de la Libertad encare sòne dolcement dins las nostra oreyas: com que sentiguém encare las fogozas y dolsas proclamas de la Isla de Leon, Galicia, Saragoza y Cataluña: el venturós dia 8 de Mars está encare prezent en la nostra imaginació: en ell un Rey sempre dezijsós d'el bé de los Españols, al qual valentse la Divina Providència de mèdis ocults á la nostra débil raó ha conservad per fer un día la nostra ventura, se determiná á jurar la Constitució suspirada, y axí va apagar el foc qui's comensava encendrer.

Cabrer.

Are conec qu'el nòstro Govèrn es bõ, y que á pòc á pòc prendá fòrsa l'agricultura, l'industria y el comèrs, y que si are tením que fer de la gârre pòta per dezembuxxecar un sòu, vendrá temps qui saltant y botant podrém pagar una doble còm qui fer un clec. Però una dificultad, Doctó Pere, en lo q'ultimament haveu acabad de dir, voleu donar entenent qu'el triunfo de la Llibertad Española no se deu á la Nació, sino'n al Rey.

Pastor.

Tu ja comènsas á filar prim; pero'ncare no ets el millor de Mallorca per treurer bõnas consecuencias. De lo qu'acaba de dir el Doctó Pere, en el meu mòdo d'entendrer solament s'inferex, qu'el triunfo pacífic de la Llibertad Española se deu únicament en el Rey; es dir el Rey ha impedit que no 'y haje hagud sanc en la mudansa de Govèrn.

Doctó Pere.

Si, el Rey lo ha impedit y el bôn còr y la religiozidad de los amantes de la Constitució. Totas las Naciones modèrnas qui han arribad á romper las cadenas de l'esclavitud, han tengut què sacrificar en el altar avorribble de la discòrdia millons de victimas humanas: el abre de la sua Llibertad no ha pogud creixer abelosania sino despues d'haverlo regad la sanc de los seus cultivadors.

Aquesta mudansa sensa ezezemplar no se deu d'el tot al estad de civilizació de los Espaòls; ni al ezzacte conexement de los seus intereses; ni á la persuació de los seus drets; ni á la uniformidad de sentiments; ni á la reunió de las suas opinions. Se deu en primer llòc al impuls donad per una part il·lustrada d'el ezezercit; al valor y á la firmeza de los qui se constituiren protectors de la Llibertad Nacional; però sobre tot se deu á la Cristiandad y bõnas intencions de los Constitucionals, y principalment á la bondad d'el Rey se deu el que tota la Nació haze jurad la Constitució que tant dezijjavam, y qu' haze conservad l'orde y la quietud que tant prezisa era.

Las armas de deû ezezercits junts superiors en fòrsas á los qu' hey ha actualment, no heurien bastad per sofocar los pertids interesads en los abuzos d'el Govèrn anterior. Un ráyo de llum Celestial il·luminá l'enteniment d'el Rey, y li va fer entendre que fins Hevò l'havian enganad los aduladors que tenia en el costad, y conèxer la justicia y la conveniència general que mos du la Constitució. Conveniència que tots conexerém á pòc á pòc: seguiguém l'orde de las còzas vos vax dir 'èl alt'e dia. No jirem la vista á lo pasad sino per mirar per el profit de la nôstra Nació; dediquem tots los nostros esfòrsos per fer amabbles las instituciones Constitucionals, y ehseñar el us de la justa y verdadera llibertad; no mos cansém jamay, puis no s'arriba demunt una montàña sense costar pena; precisa's la constancia per aconseguir lo que se dezijja, es menester fer veure qu'el bé es dento y progresiu y que l'impaciència lo pôd trastornar tot en un mónstro horrendo; es menester observar lo que diven los Rectores y Vicaris sobre la Constitució qui n' y ha qui lo fan benisim.

Cabrer.

Còm que feseu un sermó, no m'agrada exó tan sério.

Doctó Pere.

Disatte mos tornerém veure y parlarém de frares, y un altre dia de tebac.

Cabrer.

Frares, frares; tebac tebac es lo millor.

<i>Préus correns de.</i>	<i>Palma.</i>	<i>Inca.</i>	<i>Sinen.</i>
	<i>li. s. d.</i>	<i>li. s. d.</i>	<i>li. s. d.</i>
Xexa, la barcella.	20	18	17
Blat gros.	17	17	16
Blat manut.	16	16	15 4
Blat forastér.	17		
Ordi.	17 6	6 8	6 4
Sivada.	5	4 4	3 10
Favas grosses, l' almut.	2 4	2 2	1 10
Favas petites.	2 2	1 10	1 8
Favas forasteras.			
Mongetas blanques.	4 6	3 8	4 4
Mongetas negres.	4		3
Siurons.	4	3 8	4
Fazols.	3 8	3 4	3 4
Guixas.	2 2	2	1 8
Mellas, la quartera.	2 15	2 10	
Besó, lo quintá.	11	9 10	
Garrovas.	15	18	
Formajje.	10	11 13 4	13
Llana.	15	16	13 10
Lli.			
Lli forastér.	55	60	
Cañom.	15	17	16
Páya.	8	7	
Sucre blanc, la lliura.	4 4	3 4	
Sucre terciat.	3 6	4	4
Arrós.	1 4	1 5	1 4
Safrá del país, l' unsa.	18		
Oli vell, cortá.	1 5		1 5
Oli novell.	1 2	1 1 6	1 2 6
Aigordent anisada, el cortí.	4	4	
Olivas, l' almut.	2	1 6	1 8
Tosinos de past, la arrova.	2 10	2 8	2 10
Tosinos d' aglá.	2 5	1 18	
Carbó d' auzina.	4 2		
Carbó de mata.	3 2		
Moltó, la lliura.	8 6	8	7
Bou.	7		
Carn comuna.	6	5	4 6

IMPRESA DE FELIP GUASP.